

EKONOMIKA LOČITEV – VPLIV EMANCIPACIJE ŽENSK NA STOPNJO LOČITEV V EVROPSKIH DRŽAVAH¹

Mojca Lindič, Tilburg University
UDK 396.1
JEL: J120, C230

Povzetek

Članek obravnava partnerstvo in zakon z ekonomskega vidika. Njegov namen je z ekonometrično analizo ugotoviti, ali na naraščajoče število ločitev v državah EU vpliva rast razvitosti držav in ekonomska emancipacija žensk, merjena z deležem zaposlenih žensk in intenzivnostjo njihove zaposlenosti. Glede na ekonomsko teorijo naj bi bilo več ločitev v tistih državah, ki so bolj razvite (višji BDP p. c.), ki imajo več moških prebivalcev, v katerih imajo ženske več opravljenih delovnih ur, ki imajo večji delež zaposlenih žensk in v katerih je nasilje nad ženskami pogostejše. Rezultati ekonometrične analize na vzorcu držav članic EU niso zelo robustni glede na različne specifikacije, vendar dopuščajo sklep, da bo več ločitev v državah, v katerih je nasilje nad ženskami pogostejše in v katerih so ženske ekonomsko bolj neodvisne. Ti rezultati potrjujejo ugotovitve raziskovalcev Goldina (2005) ter Stevensonove in Wolfersa (2006) za ZDA.

Ključne besede: ločitve, emancipacija žensk, poroke, ločitveni zakoni, analiza panelnih podatkov v državah EU

Abstract

This article discusses partnership and marriage from an economic point of view, with the aim of investigating whether there is a causal correlation between the level of economic development and the economic emancipation of women – measured by the share of female employment and the intensity of their employment – and the increase in the number of divorces across EU countries. Economic theory predicts that divorce rates would be higher in more developed countries (i.e. countries with a higher GDP p. c.), in countries with a higher share of male residents, in countries where women work more hours, in countries with a higher share of female employment and in countries that have a higher rate of violence against women. Results of econometric analysis based on a sample of EU Member States are not very robust when comparing different specifications; however, one may conclude that divorce rates are higher in countries with higher rates of violence against women and in countries where women are more economically independent. These results confirm the findings of Goldin (2005) and Stevenson and Wolfers (2006), who based their analysis on US data.

Key words: divorce, female emancipation, marriage, marriage law, panel data analysis on EU countries

UVOD

Odločitve o partnerju, ljubezni in zakonu spremlja veliko preudarnega razmišljanja, čeprav se ga ponavadi ne zavedamo. Zgodovinarji raziskujejo, kako se je spreminjala zgodovina zakona, biologi vedo, zakaj se zaljubimo, medtem ko psihologi spremljajo predvsem duševne procese znotraj posameznika v razmerju z drugo osebo. Ekonomisti pa v ozadju izbire partnerja, ljubezni in zakona vidijo skrita dejanja razuma. V ekonomski teoriji se s preučevanjem odnosov že vrsto let ukvarja ekonomika družine.

Ekonomske spremembe, ki so se začele v 50. letih prejšnjega stoletja, so vplivale na povišano stopnjo

ločitev v razvitih državah. Slednje je bilo predvsem posledica bolj enakovrednega obravnavanja žensk v partnerskem odnosu in tudi na trgu delovne sile, večje udeležnosti žensk v izobraževanju oziroma njihove emancipacije na splošno. V omenjenem obdobju se je začela uveljavljati tudi možnost enostranske ločitve.

Namen članka je z empiričnega vidika raziskati ekonomsko teorijo, ki obravnava partnerstvo in zakon. Večina empiričnih raziskav je bila narejena na podlagi podatkov za Združene države Amerike (ZDA). V članku preverjam hipotezo vpliva emancipacije žensk na povečano stopnjo ločitev tudi v evropskih državah.

¹ Za pomoč pri pisanju in delu se zahvaljujem prof. dr. Jožetu P. Damijanu. Za komentarje se zahvaljujem tudi doc. dr. Črtu Kostevcu. Zahvaljujem se recenzentu za konstruktivne pripombe, ki so pripomogle k izboljšanju članka.

V teoretičnem delu najprej povzemam zgodovino zakona. Sledi kratka predstavitev veje ekonomije, ki obravnava medsebojne odnose, to je ekonomiko družine, in obsežnejše poglavje o ločitvah. V nadaljevanju predstavljam trende ekonomske emancipacije žensk glede na njihovo udeleženoost na trgu dela, »trg porok« in izobraževanje. Teoretični del bom končala z opisom vpliva ločitvenih zakonov na število ločitev. V empiričnem delu opisujem uporabljeni ekonometrični model in glavne spremenljivke. Sledijo ocene modela z uporabo različnih ekonometričnih specifikacij in obravnava rezultatov. Sklep povzema glavne ugotovitve raziskave.

1. ZGODOVINA ZAKONA IN EKONOMIKA DRUŽINE

Začetek zakona oziroma skupnega življenja je bil posledica praktičnih in ekonomskih razlogov. Življenje v dvoje je zaradi delitve dela namreč precej olajšalo preživljanje otroka in iskanje hrane (Harford, 2008, str. 72).

Skozi različna obdobja zgodovine se je spreminjal tudi odnos ljudi do zakona. Od praktičnih (ohranjanje družine in dedovanje) in ekonomskih do verskih. Danes so razlogi za poroko predvsem: zakonska, socialna in ekonomska trdnost, ustvarjanje družine, izobraževanje in vzgajanje otrok, javno priznanje ljubezni in pridobitev državljanstva (Stritof in Stritof, 2009).

Veliko vlogo v zgodovini zakona je imela protestantska revolucija v 16. stoletju. Pred tem obdobjem je Cerkev namreč odpravila ločitve (zakon naj bi trajal do smrti enega izmed partnerjev) in povečala število omejitev, povezanih z zakonom (Haeberle, 2009). Protestanti so imeli drugačen pogled na zakon kakor katoličani; predvsem kar se tiče ločitve in nekaterih skrajnih omejitev. Posledica tega je bil spremenjen pogled na poroke v večini zahodnoevropskih držav. Ko so se zakoni glede porok in ločitev oddaljili od Cerkev, so tudi ženske začele postajati enakopravnejše svojim moškim partnerjem. Danes se še bojujejo za svojo enakopravnost v zakonu, vendar pa je v marsikateri (celo evropski) državi še niso dosegle (Haeberle, 2009).

1.1 EKONOMIKA DRUŽINE

Vse od teorije iger Johna von Neumanna, ki je obljubljala pomoč pri razumevanju ljubezni in zakona, so bili ekonomisti željni raziskovati, kako ljudje izbiramo partnerja in kako se razvijajo razmerja (Harford, 2008, str. 63).

Ljudje (tako kakor veliko drugih inteligentnih sesalcev in živali) se že podzavestno zavedamo pomembnosti

družine oziroma genov, ki se prenašajo z družino. Mlada veverica, ki še ni imela potomcev, spusti opozorilni krik, ko opazi nevarnega plenilca. S tem ponavadi zapečati svojo usodo, saj ga s krikom opozori nase. Znanstveniki so ugotovili, da je veverica pripravljena žrtvovati svoje življenje, kljub temu da še ni imela potomcev, kajti z opozorilnim krikom bo rešila najbližje sorodnike, da bodo nadaljevali rod in tako posredno širili tudi gene žrtvujoče se veverice. Podobno nezavedno ravnanje je bilo dokazano pri ljudeh – utaplajoči bo imel največ možnosti rešitve, če ga bo zagledal brat oziroma sestra ali eden izmed staršev (Wright, 2008).

Na pomembnost ekonomike družine je opozarjal že Becker, zlasti glede osredotočanja ekonomske teorije na velikost družin, vključenost poročenih žensk na trg dela, človeški kapital, razlike med spoloma in podobno (Becker, 1974, str. 317). V enem izmed poznejših člankov je poudaril, da imajo družine velik vpliv na ekonomijo, medtem ko razvoj slednje bistveno vpliva na spremembo sestave in odločitev v družini (Becker, 1988, str. 11).

Kar se tiče vloge ženske kot žene in matere, Becker pravi, da bodo poročene ženske z večjo verjetnostjo na trgu dela, ko bodo njihove plače višje ali ko bodo plače njihovih partnerjev nižje. Becker dodaja, da poročena ženska nameni več časa dejavnostim zunaj delovnega trga – na primer vzgoji otrok – kakor poročeni moški (Becker, 1974, str. 318).

1.2 RAZLIKE V IZBIRI PARTNERJA MED MOŠKIMI IN ŽENSKAMI

Vrsta ekonomistov je raziskovala, kako se izbira partnerja razlikuje po spolu. Glede na podatke s številnih hitrostnih zmenkov sta Belot in Francesconi (2006) ugotovila, da izbira morebitnega partnerja temelji predvsem na telesnih atributih, ki odsevajo socialno-ekonomski status nasprotnega spola. Pomembno pa je poudariti, da velikost skupine (ponudba na trgu) bistveno vpliva na število danih ponudb za zmenke pri obeh spolih. Ženske so na primer manj izbirčne na trgih, na katerih je manj moških – vpliv tržnih razmer prevlada nad posameznikovimi preferencami.

Moški bodo verjetneje dobili povabilo na zmenek, če so mlajši in visoki, priljubljenost žensk pa se viša, če so mlajše in vitke. Preference se razlikujejo tudi glede na starost kandidata oziroma kandidatke (Belot in Francesconi, 2006).

Na izbiro partnerja vpliva tudi izobrazba. Ponavadi se daje prednost partnerju s podobno ravni izobrazbe; bolj izobraženi kandidati in kandidatke tudi sami izbirajo bolj izobražene partnerje (Belot in Francesconi, 2006).

Hitsch, Hortaçsu in Ariely so leta 2005 objavili članek z izsledki raziskave o lastnostih, pomembnih pri izbiri

partnerja. Poskus so opravili z uporabo spletne strani, na kateri se srečujejo ljudje, ki iščejo svoj par. Avtorji so vključili v raziskavo tudi pojem privlačnosti. Ugotovili so, da manj privlačen moški ne bo pristopil k nadpovprečno privlačni ženski, če bo ocenil, da je verjetnost za dogovor o zmenku zelo majhna; oziroma je ta verjetnost nižja od njegovih oportunitetnih stroškov časa, ki ga porabi za pisanje elektronskega sporočila. Privlačnejši kandidati – bodisi ženskega bodisi moškega spola – pa so se izkazali za izbirčnejše. Razlaga za to je, da se zavedajo svoje privlačnosti in tako večjih možnosti, da dobijo zaželenega partnerja.

Avtorji so potrdili nekatera spoznanja, ki so že bila predstavljena. Moški in ženske si želijo partnerja z visokimi dohodki, vendar so te želje veliko izrazitejše pri ženskah. Prav tako potrjeno na uspešnost moških vpliva visoka izobrazba, medtem ko to za ženske ne velja, saj si moški ne želijo partnerke, ki bi bila bolj izobražena od njih. Raziskava je tudi potrdila, da so moški dovtetnejši za navezovanje stikov, saj so večinoma naredili prvi korak in izbranki poslali elektronsko sporočilo s svojimi kontaktnimi podatki (Hitsch *et al.*, 2005).

Podobno raziskavo iz hitrostnih zmenkov Belotove in Francesconija (2006) so opravili Fisman, Iyengar, Kamenica in Simonson (2006). Ugotovili so, da ženske dajejo pri izbiri partnerja večjo prednost inteligenci, ambicioznosti in socialnemu statusu, medtem ko se moški odzivajo bolj na telesno lepoto. V povprečju slednji celo ne cenijo ženske inteligence in ambicioznosti, če presegata njihovo (Fisman *et al.*, 2006).

Zanimiva razlaga za omenjene različne preference je, da vse to izvira iz različnih starševskih vlog. Moški nagonsko želijo najti žensko, ki bo sposobna roditi otroke, ženske pa iščejo moškega, ki bo njune otroke sposoben preživljati skozi življenje. Ta razlaga tudi podpira ugotovitev, da ženske bolj cenijo moške, ki izhajajo iz premožnejših družin, medtem ko moški teh preferenc nimajo. V primerjavi z moškimi gledajo torej ženske na otroke kot na dolgoročno naložbo, zato so tudi »izbirčnejše« pri izbiri partnerja (Trivers, 2006, str. 145).

Tudi Fisman, Iyengar, Kamenica in Simonson (2006) so potrdili, da so ženske izbirčnejše in da je to povezano s ponudbo na trgu. Izbira moških ni odvisna od ponudbe na trgu, medtem ko izbirčnost žensk narašča z večanjem ponudbe na trgu oziroma z večanjem skupine (Fisman *et al.*, 2006).

Spreminjanje izbirčnosti žensk glede na ponudbo na trgu s preprostim primerom predstavi Harford (2008). Redke stvari so večinoma dragocenejšje – zlato, žlahtni kamni, tartufi, kaviar ipd. Avtor redkost moških v ameriških velemestih, ki jo bom predstavila v nadaljevanju, prikaže s preprostim primerom veleblagovnice, kjer se vsak dan sreča dvajset moških in dvajset žensk, da si poiščejo partnerja. Vse ženske so si med seboj enakovredne; prav

tako moški. Vsak par, sestavljen iz ene ženske in enega moškega, dobi 100 \$, ko zapusti veleblagovnico. Ker so pogajalske moči med moškimi in ženskami izenačene, pričakujemo, da si bo par razdelil 100 \$ tako, da bo vsak dobil 50 \$. Popolnoma drugačen scenarij pa je, ko se v veleblagovnici sreča dvajset žensk in le devetnajst moških. Manjkajoči moški prevesi tehtnico premoči na stran moških. Ena izmed žensk bo šla domov brez partnerja in tako brez denarja. Tega se zavedajo oboji, ženske in moški. Pogajanja med moškimi in ženskami povzročijo, da bo ena izmed žensk pripravljena zapustiti veleblagovnico samo z enim centom, medtem ko bo njen novi partner »zaslužil« 99,99 \$. Zaradi zakona ene cene bodo vse druge ženske prisiljene zapustiti veleblagovnico z enim centom. Iz »primanjkljaja« samo enega moškega na »trgu« je tako preostalih devetnajst moških močno povečalo svojo pogajalsko moč (Harford, 2008).

Nekaj podobnega se dogaja v velemestih, ki ponujajo večje možnosti za zaposlitev izobraženim ljudem (moškimi in ženskam). V njih je tako več izobraženih moških, ki imajo višje plače. Moški z višjimi plačami pa ne bodo privlačili le izobraženih žensk, temveč tudi manj izobražene. Ženske se tako selijo v mesta iz več razlogov: da bi dobile boljšo zaposlitev in boljšega partnerja. Tako so moški v mestih v manjšini in imajo spet pogajalsko premoč pri izbiri svoje partnerke (Edlund, 2005).

2. LOČITVE

2.1 SPLOŠNO O LOČITVAH

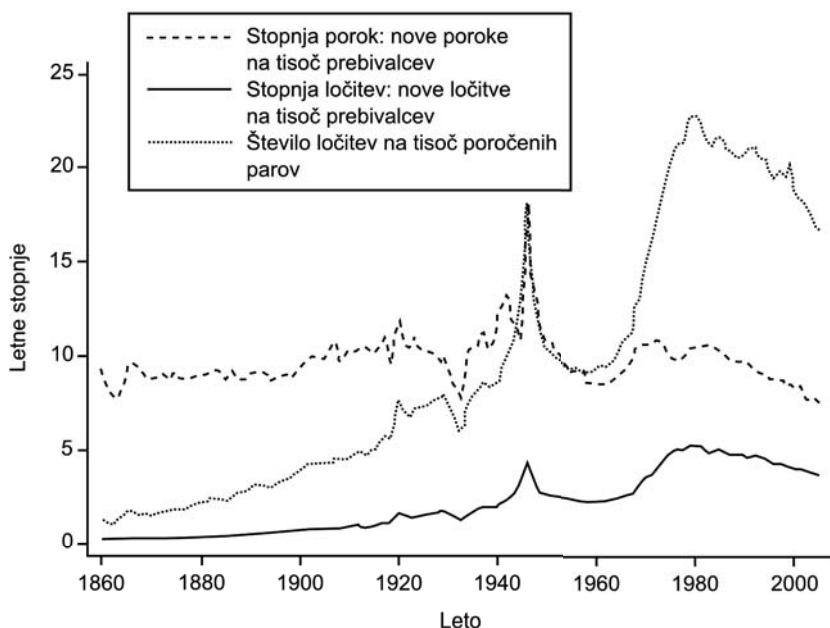
Ekonomist Gary S. Becker vidi ločitev kot skupno odločitev moža in žene, ki večinoma temelji na podlagi izkušnje skupnega življenja (Becker, 1988, str. 11).

2.1.1 TRENDI POROK IN LOČITEV

V Združenih državah Amerike je v zadnjih 150 letih opaziti naraščanje stopnje ločitev, medtem ko je stopnja porok ostala približno na isti ravni. To potrjuje, da socialni in ekonomski dejavniki bistveno vplivajo na poroke in ločitve. Tako je stopnja porok naraščala med obema svetovnjima vojnoma ter padala med veliko depresijo, stopnja ločitev pa je med depresijo padla in se še bolj znižala med 2. svetovno vojno (Stevenson in Wolfers, 2007).

Spremembe po letu 1960 so povzročile naraščajočo stopnjo ločitev v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Vzrok lahko najdemo v več dejavnikih – naraščanje gibanj za enakopravnost žensk, seksualna revolucija, spremenjeni zakoni v ZDA, ki so dopuščali enostransko ločitev, in strmo naraščanje števila žensk na trgu dela. Danes je število porok eno najnižjih v zgodovini (Stevenson in Wolfers, 2007). Omenjeni trendi so vidni na sliki 1.

Slika 1: Graf porok in ločitev na tisoč prebivalcev (ZDA, 1860–2005)

Vir: Stevenson in Wolfers, 2007, str. 29.

2.1.2 PRIMERJAVA VERJETNOSTI ZAKONSKEGA ŽIVLJENJA MED RAZLIČNO IZOBRAŽENIMI

Ekonomista Stevensonova in Wolfers sta v svoji raziskavi opazovala tudi povezavo med izobraženostjo in stopnjo porok v ZDA. V primerjavi z manj izobraženimi se ljudje z univerzitetno izobrazbo poročajo pozneje in redkeje ločijo. Pri ljudeh brez univerzitetne izobrazbe je manjša verjetnost, da se bodo po ločitvi še enkrat poročili; če pa se to zgodi, je ponovna ločitev pri njih spet pogostejša. Moški z univerzitetno izobrazbo se bodo poročili z večjo verjetnostjo v primerjavi z moškimi z nižjo izobrazbo. To drži tudi, ko primerjamo verjetnosti za poroko žensk z nižjo izobrazbo in žensk z univerzitetno izobrazbo, čeprav se slednje v povprečju poročajo pri poznejših letih (Stevenson in Wolfers, 2007).

2.1.3 SILE SPREMINJANJA POGLEDA NA DRUŽINO

Pari se odločijo za poroko in ostanejo poročeni do trenutka, ko so koristi zakonskega življenja višje od koristi samskega življenja. Te koristi so plod več vzrokov – delitve dela (npr. gospodinjska opravila in vzgoja otrok), komplementarne porabe (npr. skupna poraba javnih dobrin in skupne dejavnosti v prostem času) ipd. Manjša diskriminacija do žensk na trgu dela in tehnološki napredek, ki je z gospodinjskimi aparati bistveno skrajšal čas gospodinjskih opravil, zmanjšujeta prednosti specializiranosti žensk za gospodinjska opravila in vzgojo otrok, s čimer se zmanjšajo tudi prednosti zakona. Po drugi strani pa drugi spremenjeni dejavniki, na primer dejavno preživljanje prostega časa in prihranki pri skupni porabi, govorijo v prid zakonskemu življenju (Stevenson in Wolfers, 2007).

Stevensonova in Wolfers kot glavne sile spreminjanja pogleda na družino predstavljata te dejavnike (Stevenson in Wolfers, 2007):

- nadzorovanje rojstev,
- napredek tehnologije v gospodinjstvih,
- spremembe v sestavi plač,
- spremembe v pravni sestavi zakona ter
- spremembe v možnosti navezovanja stikov med moškimi in ženskami.

2.1.4 VPLIV LOČITVE NA ZADOVOLJSTVO (BIVŠIH) ZAKONCEV

Cowen (2007) v svoji raziskavi ugotavlja, da poročeni ljudje – predvsem poročeni moški – v povprečju živijo boljše kakor neporočeni. V letu po ločitvi je večina ljudi manj srečnih, toda že po enem letu so moški in ženske zadovoljni z odločitvijo o ločitvi.

Te trditve potrjujejo tudi Gardner in Oswald (2005), ki sta raziskovala, ali so posamezniki po ločitvi srečnejši. Ko sta raziskovala raven zadovoljstva med poročenimi in ločenimi pari, sta ugotovila, da so poročeni v povprečju srečnejši. Največja psihološka napetost je vidna v letu ločitve, v naslednjih letih pa v povprečju pade. Povprečno je bilo zadovoljstvo obeh bivših partnerjev v petih letih po ločitvi skoraj enako kakor pred ločitvijo. Pozitivni učinek čutijo oboji, moški in ženske. Ločitev je potemtakem v povprečju travmatična izkušnja le na začetku; na dolgi rok pa imata oba bivša partnerja od nje korist.

2.2. UDELEŽENOST ŽENSK NA TRGU DELA, »TRGU POROK« IN V IZOBRAŽEVANJU

2.2.1 UDELEŽENOST ŽENSK NA TRGU DELA SKOZI OBDOBJE

V 20. letih prejšnjega stoletja so bile ženske na delovnem trgu v manjšini; v povprečju so bile zaposlene mlade in neporočene ženske, povečini malo izobražene oziroma neizobražene. Le majhen delež žensk na trgu dela je bil izobražen, večinoma so bile to učiteljice ali uradnice. Delavke so po poroki večinoma izstopile s trga dela (Goldin, 2006).

Od leta 1930 do 1950 je delež poročenih žensk na trgu dela bistveno narasel. Med pomembnimi vzroki so bili povečano število pisarniških del, razvoj nove tehnologije in povečan delež žensk v srednješolskem izobraževanju. Rasti je začelo tudi povpraševanje po delu z nepolnim delovnim časom, ki je ženskam omogočalo zaslužek, hkrati pa jim je dopuščalo čas za gospodinjska opravila in skrb za otroke (Goldin, 2006).

Povprečna poročena zaposlena ženska je bila v letu 1950 bolj izobražena od povprečne poročene ženske v populaciji, izobraževanje žensk pa je potekalo zunaj delovnega mesta kot formalno ali poklicno izobraževanje (Goldin, 2006).

Prava revolucija se je začela po letu 1970. Do tega obdobja ženske po večini niso imele kariernih pričakovanj in so hodile na univerze bolj zato, da bi tam spoznale bodočega sposobnega partnerja. Po letu 1970 se je vse več žensk začelo izobraževati na dodiplomski stopnji, spremenila pa so se tudi pričakovanja o njihovih bodočih poklicih, karieri in zadovoljstvu pri delu.

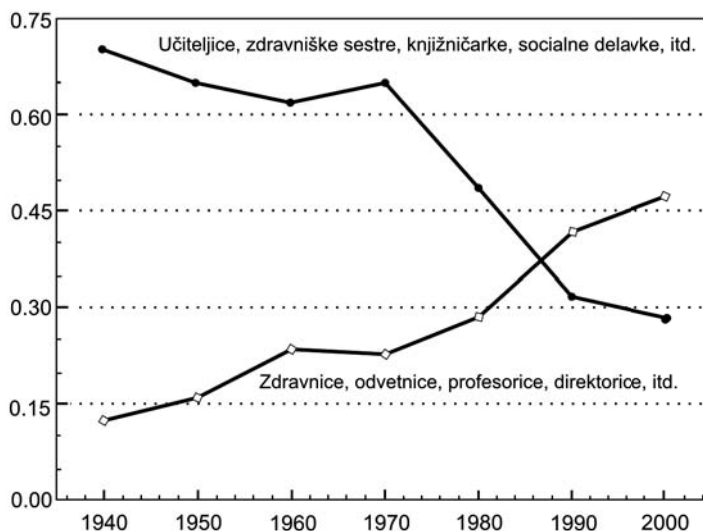
Desetletje pozneje so se za enakovredno delo tudi ženski zaslužki začeli približevati moškim, kar je bila posledica večje izobraženosti, strokovnosti in izkušenosti žensk na trgu dela (Goldin, 2006).

Danes so ženske v povprečju še vedno manj plačane od moških kolegov; v primerjavi s preteklostjo pa veliko več vlagajo v lastno izobraževanje ter delajo načrte za svojo kariero in ne le za delovno mesto. Dekleta so začela spreminjati tudi poklicne želje; vse več se jih namreč udeležuje pouka znanstvenih predmetov in matematike, kar lahko vidimo na sliki 2. Zaradi množičnejšega izobraževanja žensk se je zvišala tudi njihova povprečna starost ob prvi poroki. Tako so lahko oblikovale lastno identiteto, preden so vstopile v zakon in ustvarile družino. S tem so povečale pomen kariere in lastnega finančnega uspeha, po drugi strani pa so tudi moški začeli dajati večji pomen družini. Danes vidijo ženske svojo službo kot gradnjo dolgoročne kariere; nekaj, kar jim daje pomembno zadovoljstvo v življenju in je del njihovega socialnega sveta, z izgubo službe pa bi izgubile tudi del identitete (Goldin, 2006).

2.2.2 VPLIV VLAGANJA ŽENSK V IZOBRAŽEVANJE GLEDE NA MOŽNOST LOČITVE

Pari, ki se danes poročajo, imajo velikokrat v mislih možnost ločitve. To bi bil lahko tudi eden od razlogov, da se ženske vse bolj izobražujejo tudi na visokih stopnjah, saj vedo, da se ne bodo mogle zanašati samo na partnerjev zaslužek, kakor je bilo to v preteklosti. Takrat so se pari poročali že zelo mladi in pristop k poroki potrjeval načelo delitve dela: mož je služil denar, žena pa skrbela za gospodinjska opravila in vzgojo otrok. Z naraščanjem enakopravnosti in samozavedanja žensk se je položaj spremenil – na izobrazbeni ravni, v interesih in

Slika 2: Trendi v deležih poklicev diplomiranih žensk v ZDA (obdobje 1940–2000, starost žensk 30 do 34 let)

Vir: Goldin, 2006, str. 13.

potrošnji sta mož in žena danes bolj izenačena kakor v preteklosti (Cowen, 2007).

Chiappori, Iyigun in Weiss (2008) navajajo, da ima vlaganje v izobraževanje dva ugodna učinka: višje plače in več možnosti za izbiro službe na trgu dela ter omogočanje večje samostojnosti bolj izobraženega v primerjavi z manj izobraženim partnerjem. Moški in ženske imajo ponavadi različne razloge za vlaganje v izobraževanje. Ker so danes na trgu dela ljudje z višjo izobrazbo v povprečju tudi bolje plačani, ker gospodinjstva opravila vzamejo manj časa in ker razdelitev dela na »moške« in »ženske« poklice ni več opredeljena tako strogo, se vse več žensk odloča za dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje. Izobraženost je lahko tudi sredstvo za manjšo diskriminacijo na trgu dela v primerjavi z moškimi, čeprav delodajalci ženske še vedno zapostavljajo, saj pričakujejo, da bodo zaradi skrbi za otroke vlagale v službo manj. To zapostavljanje pa je manjše pri bolj izobraženih ženskah, saj bodo v povprečju preživele več časa na trgu dela kakor na primer manj izobraženi moški. Poleg tega je dokazano, da ženskam povprečno naraste plača bolj kakor moškim, če se odločijo za izobraževanje na dodiplomski oziroma podiplomski ravni (Chiappori *et al.*, 2008).

Pozitivne posledice izobraževanja žensk se kažejo v vse večjem deležu žensk, ki se odločijo za izobraževanje po srednji šoli. V veliko državah je ta delež večji od deleža moških. Kljub temu ženske za isto delo v povprečju še vedno prejemajo nižjo plačo in namenijo več časa domačim opravilom kakor moški. Slednje se sicer spreminja, toda počasi (Chiappori *et al.*, 2008).

2.2.3 VPLIV MOŽNOSTI LOČITVE NA ŠTEVILO OPRAVLJENIH DELOVNIH UR

Ženske so po ločitvi ponavadi prisiljene, da vstopijo na trg dela (če tam še niso bile) oziroma povečajo število delovnih ur. Samsko življenje zaradi nedelitve dela in stroškov namreč zahteva večje finančne vložke kakor partnersko življenje. Toda če ženske ravnajo razumno in predvidijo možnost ločitve, bodo že pred njo delale več in si poskušale zagotoviti višjo plačo. Višja ko je možnost ločitve, večja je verjetnost, da bo žena namenila več časa trgu dela. To so potrdili tudi rezultati raziskave, namreč da ženske v povprečju opravijo več delovnih ur, ko se zavedajo, da je verjetnost za ločitev večja (kot verjetnost za ločitev so vključili nadomestno spremenljivko zadovoljstva ženske v zakonu) (Papps, 2006).

2.3 VPLIV LOČITVENIH ZAKONOV NA ŠTEVILO LOČITEV

V ZDA je število ločitev naraslo z zakonom o enostranskih ločitvah, ki dovoljuje partnerju, da prekine zakon, čeprav želi drugi partner ostati poročen. Taka ločitev ima dve posledici: omogoči, da se zakon lahko konča, po drugi

strani pa grožnja z ločitvijo lahko prepreči prihodnje zlorabe v sicer nadaljujočem se razmerju (Stevenson in Wolfers, 2006, str. 267–268). Posledice novega zakona so bile: manj samomorov med ženskami, nižja stopnja nasilja v družini in manjše število žen, ki jih je umoril partner (Cowen, 2007).

Stopnja ločitev v ZDA je v prvih dveh letih po sprejetju zakona o enostranskih ločitvah strmo narasla (Cowen, 2007), pozneje pa se je hitro vrnila na tisto pred uvedbo zakona. Stevensonova in Wolfers (2007) zato menita, da ti zakoni na dolgoročno stopnjo ločitev nimajo velikega vpliva. Pomembnejše je, da so ženske dobile večjo pogajalsko moč.

González in Viitanen (2006) sta raziskovala vpliv zakonov o ločitvah na število ločitev v osemnajstih evropskih državah. Večina teh držav je imela zakone o ločitvah od prve polovice 20. stoletja. Izjeme so Italija, Španija in Irska, kjer so bile ločitve prepovedane do leta 1970, 1981 oziroma 1996. Med letoma 1950 in 1960 je večina evropskih držav dovoljevala ločitev le na podlagi »krivde«. Utemeljena razloga za ločitev sta bila v tem primeru prešuštvo in fizično nasilje nad partnerjem, ki je zahteval ločitev. Nekatere države (predvsem skandinavske) so dovoljevale ločitev tudi, če partnerja neko obdobje nista živela skupaj. V 70. letih prejšnjega stoletja je veliko držav uvedlo zakon o ločitvah »brez krivde«, pri čemer je bil zadosten razlog za ločitev sporazumna odločitev obeh zakoncev. Nekaj držav pa je že uvedlo enostransko ločitev, ki je dovoljevala ločitev na podlagi prošnje le enega partnerja (González in Viitanen, 2006).

Dokazano je, da se je število ločitev bistveno povečalo v državah, ki so uzakonile enostranske ločitve. Še večji je bil porast ločitev z uvedbo ločitve »brez krivde«. Pred letom 1960 je imela večina evropskih držav manj kakor 2,5 ločitve na 1000 poročenih ljudi. Do leta 2002 je ta številka narasla na 5 ločitev na 1000 poročenih ljudi. Skupni učinek novih zakonov o ločitvah (uvedba ločitve »brez krivde« in enostranske ločitve) je bil v povprečju porast ločitev za 1 na 1000 poročenih prebivalcev v državi. Preostali del povišanja števila ločitev avtorja pripisujeta drugim dejavnikom, na primer spremenjenim socialnim normam v Evropi (González in Viitanen, 2006).

3. EMPIRIČNI PREIZKUS VPLIVA EMANCIPACIJE ŽENSK NA STOPNJO LOČITEV V EVROPSKIH DRŽAVAH

3.1 HIPOTEZA IN EMPIRIČNI MODEL

V empiričnem delu proučujem vpliv višje gospodarske razvitosti, deleža moških v populaciji, stopnje emancipiranosti žensk in stopnje nasilja nad ženskami na število ločitev v obravnavanih evropskih državah. Moj

namen je ugotoviti, ali predstavljeni izsledki raziskav, narejeni na populaciji Združenih držav Amerike, veljajo tudi v evropskih državah.

Na podlagi pregleda literature je mogoče oblikovati naslednjo empirično hipotezo:

stopnja ločitev bo višja v državah:

- ki so razvitejše (višji BDP *p. c.*),
- ki imajo več moških prebivalcev (dokazano je, da je manj ločitev tam, kjer je manj moških, saj je konkurenca med ženskami večja in se morajo bolj truditi, da pridobijo partnerja, ter se tudi ne želijo ločiti, ko ga dobijo (Edlund, 2005)),
- v katerih ženske več delajo (dokazano je, da se število opravljenih delovnih ur pri ženskah bistveno poveča nekaj let pred ločitvijo (Goldin, 2005)),
- ki imajo večji delež zaposlenih žensk in v katerih imajo ženske višjo plačo oziroma se izobražuje več žensk (vse tri spremenljivke kažejo, da bodo ženske v teh državah bolj izobražene, to pa bo omogočilo njihovo večjo samostojnost, boljšo službo in tudi boljšo plačo. Ženske z višjimi dohodki in izobrazbo se dokazano prej ločijo od partnerjev, saj so se sposobne same preživljati, po drugi strani pa so zaradi višje izobrazbe tudi bolj emancipirane (Goldin, 2005; Stevenson in Wolfers, 2007; Chiappori, Lygün in Weiss, 2008, ter Papps, 2006)),
- z večjim številom umorjenih žensk na prebivalca (dokazano ženske večinoma umorijo njihovi partnerji, pri čemer so bile že prej žrtev nasilja moškega v družini. Lahko torej sklepam, da bo več nasilja v družinah v državah, ki imajo več umorjenih žensk na prebivalca, kar pomeni, da bo tudi več ločitev, saj bodo ženske hotele prekiniti zakon, preden je nasilje nad njimi lahko usodno (Stevenson in Wolfers, 2006)).

Empirični model log-log je takle²:

$$llocpor_t = \beta_1 + \beta_2 ldelezm_t + \beta_3 ldelurez_t + \beta_4 lbdppc_t + \beta_5 lumorz_t + \beta_6 lstudznam_t + \beta_7 ldelezplac_{az_t} + \beta_8 ldelezzapo_{slz_t} \quad (1)$$

Pri čemer je:

- **llocpor**: količnik med spremenljivkama število novih ločitev in število novih porok,
- **ldelezm**: delež moških med prebivalci,
- **ldelurez**: količnik števila delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu, in števila delovnih ur, ki jih moški opravijo v enem tednu,
- **lbdppc**: bruto domači proizvod na prebivalca v \$ (preračunano za 2006),
- **lumorz**: število umorjenih žensk na prebivalca,
- **lstudznam**: število študentk glede na študente,

² Logaritmiranost posamezne spremenljivke ponazarja črka »l« pred imenom spremenljivke.

- **ldelezplac**: delež ženske plače glede na moško (moška plača = 100), izračunano iz podatkov o moškem in ženskem povprečnem bruto zaslužku v industriji in storitvah,
- **ldelezzapo**: delež zaposlenih žensk glede na celotno število zaposlenih,

Pričakujem, da bodo vsi koeficienti v modelu (1) pozitivni.

3.2 PODATKI

Ekonometrično analizo bom delala s panelnimi podatki. Spremenljivke (razen »lbdppc«) so bile dobljene na Eurostatu (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>). Spremenljivka »lbdppc« je vzeta iz podatkovne zbirke »Total Economy Database« (<http://www.conference-board.org/economics/database.cfm>). Za boljšo primerljivost podatkov med posameznimi državami so spremenljivke večinoma preračunane na prebivalca oziroma kot količnik med vrednostjo spremenljivke za ženske in moške, saj je za model najpomembnejši vpliv spreminjanja vrednosti spremenljivke za ženske v razmerju do iste spremenljivke za moške.

Ker na ločitve (in hkrati poroke) močno vplivajo družbeni dejavniki, se je zdelo smotno, da se namesto odvisne spremenljivke »ločitve« oblikuje spremenljivka »llocpor« kot količnik med številom novih ločitev in porok. Število porok in ločitev se je skozi leta spreminjalo zaradi družbenih norm, zakonov, vpliva Cerke ipd. Nekdaj je bila ločitev družbeno nesprejemljiva ali celo prepovedana, danes pa smo priča nezanimanju mladih za poroke. To pomeni, da število ločitev narašča sorazmerno glede na število porok. Spremenljivka llocpor je zato oblikovana kot količnik med številom novih ločitev in porok v posameznem letu v posamezni državi.

S tem se izognem vplivu spreminjanja števila porok glede na število ločitev, izločen pa je tudi vpliv družbenih dejavnikov.

Glede na razpoložljivost podatkov na spletni strani Eurostat med seboj primerjam podatke tridesetih evropskih držav³. Podatki so bili dostopni od leta 1950 do 2007 (toda ne za vse države in spremenljivke).

³ Avstrija, Belgija, Bolgarija, Švica, Ciper, Češka, Nemčija, Danska, Estonija, Španija, Finska, Francija, Grčija, Madžarska, Irska, Islandija, Italija, Litva, Luksemburg, Latvija, Malta, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Romunija, Švedska, Slovenija, Slovaška in Velika Britanija.

Na sliki 3 je grafični prikaz števila ločitev na 1000 prebivalcev v evropskih državah v letu 2005. V povprečju je bilo največ ločitev v severni in srednji Evropi, najmanj pa v južni.

V preglednici 1 so predstavljeni absolutni presečni podatki spremenljivk modela. Največ opazovanj v celotnem obdobju ima spremenljivka »bdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca), najmanj pa »delezplacaz« (delež ženske plače glede na moško). Drugi podatki so prikazani kot presečni za leto 2005. Najbolj razpršena spremenljivka je »bdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca), najmanjši standardni odklon pa ima »umorz« (število umorjenih žensk na prebivalca). V preglednici 1 so predstavljene še minimalne in maksimalne vrednosti posamezne spremenljivke ter povezave med njimi.

Vse absolutne spremenljivke se v času gibljejo po pričakovanju, izjema je spremenljivka »delurez« (količnik števila delovnih ur, ki jih ženske opravijo v enem tednu, in števila delovnih ur, ki jih moški opravijo v enem tednu). Število opravljenih delovnih ur naj bi se v času

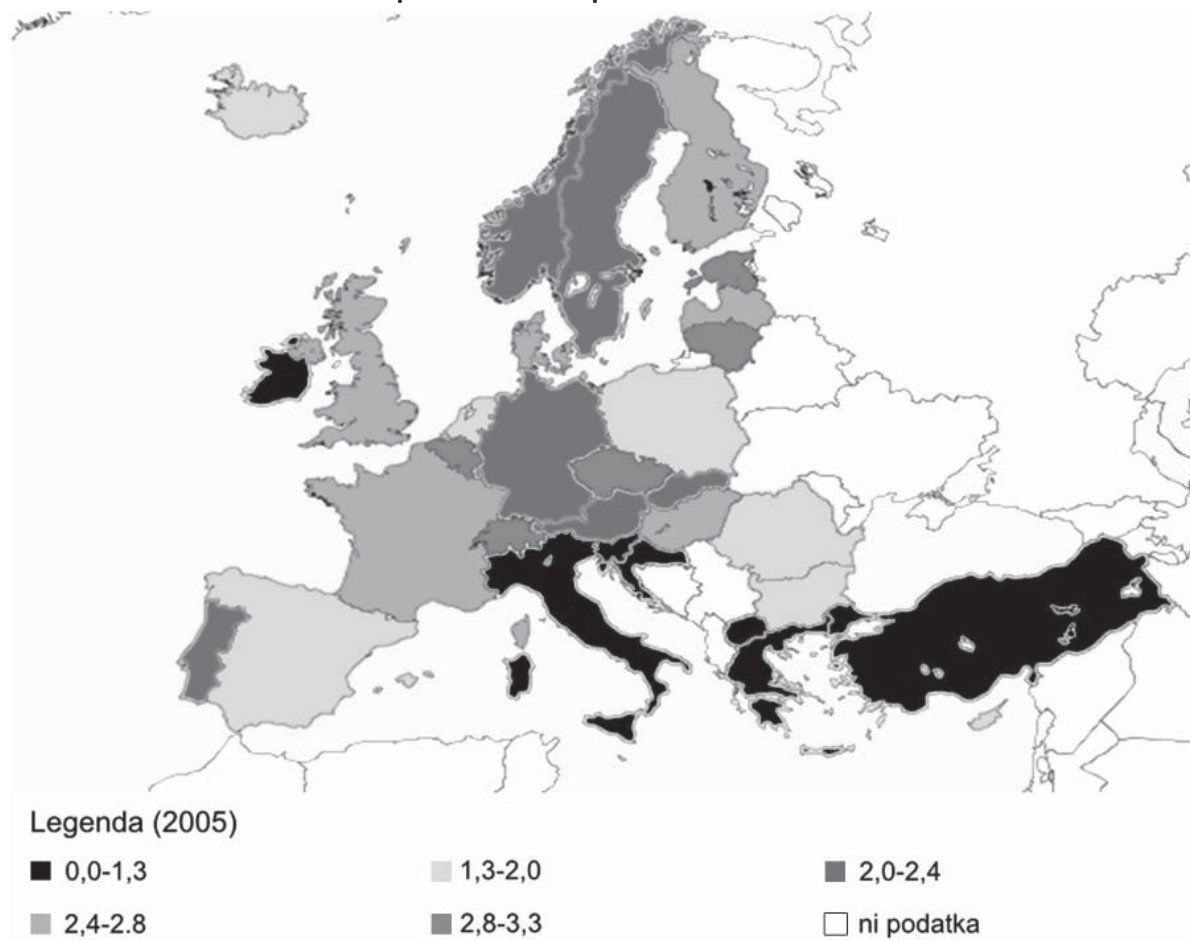
povečevalo (Goldin, 2005), toda to ne velja v vseh državah. Možna razlaga za to so strožje spremembe v zakonodaji (ki omejujejo število delovnih ur na teden), vse večja moč sindikatov (bojujejo se proti izkoriščanju delavcev, ki bi morali delati preveč ur) ali povečevanje dela na črno (ki ni zajeto v uradno opravljenih delovnih urah).

3.3 OCENE

Model ocenjujem s tremi ekonometričnimi metodami – z metodo najmanjših kvadratov (Ordinary Least Squares, OLS), z metodo nespremenljivih učinkov (Fixed Effects, FE) in z metodo naključnih vplivov (Random Effects, RE).

Kakor je razvidno iz preglednice 1, imata spremenljivki »delezplacaz« (delež ženske plače glede na plače moškega) in »studznam« (število študentk glede na študente) zelo malo opazovanih enot med državami. Posledica so manj zanesljivi rezultati, zato je smotno, da ti spremenljivki izločim iz svojega empiričnega modela (1).

Slika 3: Prikaz števila ločitev na 1000 prebivalcev v evropskih državah leta 2005

Preglednica 1: Absolutni presečni podatki spremenljivk modela⁴

Spremenljivka	Št. opazovanj	Povprečje	Std. odklon	Min [#]	Maks ^{**}	Kor. z <i>llocpor</i> ^{***}
<i>llocpor</i>	1320	0,4433	0,1364	0,1592 (IE)	0,7143 (BE)	1,000
<i>delurez</i>	484	40,1933	1,3130	37,70 (IS)	42,60 (BG)	0,4262*
<i>bdppc</i>	1437	17820	7166	3994 (RO)	35759 (LU)	0,1205
<i>delezm</i>	1288	0,4887	0,0115	0,4596 (LV)	0,5082 (IS)	-0,4189*
<i>umorz</i>	349	0,000006	0,000007	0,000001 (IE)	0,000027 (LV)	0,4767*
<i>studznam</i>	256	1,2763	0,2188	0,8519 (CH)	1,8490 (IS)	0,1043
<i>delezzaposlz</i>	492	44,6249	3,8008	30,9091 (MT)	50,5268 (EE)	0,5857*
<i>delezplacaz</i>	191	0,7671	0,0563	0,6625 (AT)	0,8650 (BE)	0,1086

Legenda: * statistično značilno pri 5 %, # v oklepaju je zapisana kratica države z minimalno vrednostjo spremenljivke, ** v oklepaju je zapisana kratica države z maksimalno vrednostjo spremenljivke, *** korelacije so izračunane med logaritmiranimi spremenljivkami.

Vir: Eurostat, 2009.

Iz istega razloga so iz modela (1) izločene države Ciper, Češka, Irska, Litva, Malta, Poljska in Slovaška. V model je ostalo vključenih triindvajset evropskih držav⁵.

Uporabljena enačba v modelih je bila:

$$llocpor_t = \beta_1 + \beta_2 ldelezm_t + \beta_3 ldelurez_t + \beta_4 lbdppc_t + \beta_5 lumorz_t + \beta_6 ldelezzaposlz_t \quad (2)$$

V modelu 4 je trend vključen zato, da se izloči vpliv trendnega gibanja v času, neprave spremenljivke za države (model 5) pa so vključene zato, da se lahko z metodo najmanjših kvadratov preverjajo nespremenljivi učinki posameznih držav, kar je lahko ocena robustnosti glede na metodo z nespremenljivimi učinki.

Število opazovanj v posameznem modelu je bilo 238. Največ statistično značilnih koeficientov s pozitivnimi predznaki, ki ustrezajo zastavljeni hipotezi, imata model 1 (osnovna funkcija (2) po metodi najmanjših kvadratov) in model 4 (osnovna funkcija (2) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom). Upoštevati pa moramo še druge determinante modelov (popravljeni R², F-preizkus, Hausmanov preizkus) in same oblike modelov. Glede na to bi se odločila za model 4 (osnovna funkcija (2) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom) ali model 5 (osnovna funkcija (2) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države).

Glede na rezultate Hausmanovega preizkusa 1 lahko zavrnem ničelno domnevo in sklepam, da je model 2 (metoda nespremenljivih učinkov) boljši od modela 3 (metoda naključnih vplivov). Hausmanov preizkus 2 nakazuje, da je model 2 (metoda nespremenljivih

učinkov) boljši od modela 1 (metoda najmanjših kvadratov). Glede na rezultate Hausmanovega preizkusa 3 lahko zavrnem ničelno domnevo in sklepam, da je model 2 (metoda nespremenljivih učinkov) boljši od

modela 4 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom). Rezultat Hausmanovega preizkusa 4 ni v skladu s predpostavkami Hausmanovega preizkusa. Glede na rezultate Hausmanovega preizkusa 4 tako ne morem zavrni ničelne domneve in sklepati, ali je model 2 (metoda nespremenljivih učinkov) boljši od modela 5 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države).

Model 5 slabše sledi pričakovanju in predhodnim raziskavam glede predznakov koeficientov kakor pa model 4. Koeficienta spremenljivk »*lumorz*« (število umorjenih žensk na prebivalca) in »*ldelezzaposlz*« (delež zaposlenih žensk glede na celotno število zaposlenih) sta statistično značilna in pozitivna. Kot boljši pa se model 5 izkaže v obliki modela, saj upošteva obravnavanje po državah, ima zelo visok popravljeni R² (0,906) in je najboljši po opravljenih Hausmanovih preizkusih.

Rezultati torej nakazujejo, da je najboljši model 5 (osnovna funkcija (2) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države).

3.4 OCENE REDUCIRANIH MODELOV

Nekatere spremenljivke in države so izločene zaradi pomanjkljivih in neprimerljivih podatkov. S tem sem pridobila precej več opazovanih enot, med seboj pa

⁴ V preglednici 1 so predstavljene opisne statistike nelogaritmiranih spremenljivk zaradi večjega vsebinskega pomena le-teh.

⁵ Avstrija, Belgija, Bolgarija, Švica, Nemčija, Danska, Estonija, Španija, Finska, Francija, Grčija, Madžarska, Islandija, Italija, Latvija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugal, Romunija, Švedska, RS in V. Britanija.

Preglednica 2: Rezultati modelov od 1 do 5⁶

	Model 1 OLS	Model 2 FE	Model 3 RE	Model 4 OLS s t	Model 5 OLS s t in d
lbdppc	0,448*** [12,24]	-0,102 [-0,85]	0,148 [1,63]	0,452*** [12,76]	-0,797*** [-5,33]
ldelezm	-1,015 [-0,69]	10,385** [2,25]	0,56 [0,22]	-1,035 [-0,71]	1,758 [0,35]
lumorz	0,160*** [3,78]	0,039 [1,03]	0,076** [2,14]	0,153*** [3,56]	0,067* [1,79]
ldelezzaposlz	2,942*** [12,52]	3,263*** [6,77]	3,136*** [8,76]	3,052*** [12,06]	1,644** [2,45]
ldelurez	2,406*** [3,23]	0,034 [0,03]	0,43 [0,46]	2,621*** [3,49]	0,077 [0,08]
Konstanta	-14,998*** [-9,21]	-4,347 [-0,97]	-12,886*** [-5,10]	-15,202*** [-9,43]	1,086 [0,22]
Število opazovanj	238	238	238	238	238
Popravljeni R ²	0,654	0,284	0,592	0,654	0,906
	Hausmanov preizkus 1	Hausmanov preizkus 2	Hausmanov preizkus 3	Hausmanov preizkus 4	
χ^2	24,30	44,87	66,49	-8,65	
Prob > χ^2	0,0002	0,0000	0,0000		

Legenda: * statistično značilno pri 10 %; ** statistično značilno pri 5 %; *** statistično značilno pri 1 %; model 1: osnovna funkcija (2) po metodi najmanjših kvadratov; model 2: osnovna funkcija (2) po metodi nespremenljivih učinkov; model 3: osnovna funkcija (2) po metodi naključnih vplivov; model 4: osnovna funkcija (2) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom; model 5: osnovna funkcija (2) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države; vključene države: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Švica, Nemčija, Danska, Estonija, Španija, Finska, Francija, Grčija, Madžarska, Islandija, Italija, Latvija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Romunija, Švedska, Slovenija in Velika Britanija.

sem primerjala samo bolj razvite evropske države (zaradi večje primerljivosti podatkov). V vzorec sem vzela le tiste države, ki so imele BDP *p. c. v* paritetah kupne moči nad povprečjem EU 27. V model je bilo vključenih trinajst evropskih držav⁷.

Uporabljena enačba v modelih je bila:

$$llocpor_t = \beta_1 + \beta_2 ldelezm_t + \beta_3 lbdppc_t \quad (3)$$

Število opazovanj v posameznem modelu je bilo 589. Rezultati reduciranih modelov so potrdili pričakovanja – zaradi večjega števila opazovanih enot so vsi koeficienti postali statistično značilni. Koeficient spremenljivke »lbdppc« (bruto domači proizvod na prebivalca) je pozitiven in potrjuje hipotezo, koeficient spremenljivke »ldelezm« (delež moških med prebivalci) pa je negativen in ne potrjuje pričakovanj. Glede na rezultate Hausmanovega preizkusa 5 ne morem zavriniti ničelne domneve, zato ne morem sklepati, kateri

izmed obravnavanih dveh modelov je boljši. Rezultat Hausmanovega preizkusa 6 ni v skladu s predpostavkami Hausmanovega preizkusa, zato ne morem zavriniti ničelne domneve in sklepati, kateri izmed obravnavanih modelov je boljši. Glede na rezultate Hausmanovega preizkusa 6 lahko zavrnem ničelno domnevo in sklepam, da je model 6 (metoda najmanjših kvadratov z vključenim trendom, z robustnimi standardnimi napakami in nepravimi spremenljivkami za države) boljši od modela 8 (metoda naključnih vplivov z robustnimi standardnimi napakami).

Rezultati so predstavljeni v preglednici 3.

SKLEP

Tako kakor razlogi dveh posameznikov za vstop v zakon se je skozi zgodovino zaradi spreminjanja družbenih vrednot in norm spreminjal tudi položaj žensk v zakonu. Ta je z leti postajal vse enakopravnejši s položajem moških. S porokami so se začele pojavljati tudi ločitve. V večini razvitih držav je po letu 1960 opaziti vse več ločitvev. Vzrokov za to je lahko več: porast gibanj za enakopravnost žensk, spremenjeni zakoni, ki so olajšali ločitveni postopek, ter strmo naraščanje števila žensk na trgu dela in v izobraževanju.

⁶ Hausmanov preizkus 1: primerjava metode nespremenljivih učinkov in metode naključnih vplivov; Hausmanov preizkus 2: primerjava metode nespremenljivih učinkov in metode najmanjših kvadratov; Hausmanov preizkus 3: primerjava metode nespremenljivih učinkov in metode najmanjših kvadratov z vključenim trendom; Hausmanov preizkus 4: primerjava metode nespremenljivih učinkov in metode najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države.

⁷ Avstrija, Belgija, Švica, Nemčija, Danska, Finska, Islandija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska in Velika Britanija.

Preglednica 3: Rezultati modelov od 6 do 8⁸

	Model 6 OLS	Model 7 FE	Model 8 RE
lbdppc	1,247*** [10,60]	1,618*** [44,76]	1,617*** [46,26]
ldelezm	-30,565*** [-14,43]	-16,538*** [-9,56]	-15,808*** [-9,9]
Konstanta	-36,395*** [-18,84]	-28,667*** [-21,14]	-28,178*** [-22]
Število opazovanj	589	589	589
Popravljeni R ²	0,800	0,798	0,232
	Hausmanov preizkus 5	Hausmanov preizkus 6	Hausmanov preizkus 7
χ^2	1,21	-140,75	122,09
Prob > χ^2	0,5449		0,0000

Legenda: * statistično značilno pri 10 %; ** statistično značilno pri 5 %; *** statistično značilno pri 1 %; model 6: osnovna funkcija (3) po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države; model 7: osnovna funkcija (3) po metodi nespremenljivih učinkov; model 8: osnovna funkcija (3) po metodi naključnih vplivov; vključene države: Avstrija, Belgija, Švica, Nemčija, Danska, Finska, Islandija, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska in Velika Britanija.

Glede na raziskave ekonomistov naj bi imela emancipacija žensk vpliv na povečano stopnjo ločitev, kar sem proučevala v empiričnem delu. Model, sestavljen iz panelnih podatkov, je preverjal odvisnost spremenljivke koeficienta števila novih ločitev in porok od izbranih spremenljivk v triindvajsetih evropskih državah. Na podlagi predhodnih raziskav je bila hipoteza, da bo več ločitev v državah, ki so bolj razvite, ki imajo več moških prebivalcev, v katerih imajo ženske višje število opravljenih delovnih ur, ki imajo večji delež zaposlenih žensk in večje število umorjenih žensk na prebivalca.

Na podlagi dobljenih rezultatov sem kot najboljšega izbrala model po metodi najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države. Z njim sem potrdila, da bo več ločitev v državah, v katerih je več umorov žensk in ki imajo večji delež zaposlenih žensk. S tem sem potrdila raziskave avtorjev Goldina (2005) ter Stevensonove in Wolfersa (2006). Sklepam, da vseh pričakovanj o povezavah med spremenljivkami ni bilo mogoče potrditi zaradi pomanjkljivih podatkov. To se je potrdilo tudi z reduciranimi modeli. V nadaljnjih raziskovanjih bi bilo smotrno pridobiti več opazovanih enot, s kakovostnejšimi podatki, ki bi zajemali več let, in z vključenostjo več držav oziroma spremenljivk.

Viri in literatura:

Ashenfelter, O., Levine, P. B., in Zimmerman, D. J. (2003). *Statistics and Econometrics: methods and applications*. New York: J. Wiley & Sons.

⁸ Hausmanov preizkus 5: primerjava metode nespremenljivih učinkov in metode naključnih vplivov; Hausmanov preizkus 6: primerjava metode nespremenljivih učinkov in metode najmanjših kvadratov z vključenim trendom in nepravimi spremenljivkami za države; Hausmanov preizkus 7: primerjava metode najmanjših kvadratov z vključenim trendom ter nepravimi spremenljivkami za države in metode naključnih vplivov.

Becker, G. (1974). On the Relevance of the New Economics of the Family. *American Economic Review*, 64 (2), 317–319.

Becker, G. (1988). Family Economics and Macro Behavior. *American Economic Review*, 78 (1), 1–13.

Belot, M., in Francesconi, M. (2006, oktober). Can Anyone be »The« One? Evidence on Mate Selection from Speed Dating. *IZA Discussion Papers No. 2377*. Najdeno 25. januarja 2009 na: <http://www.essex.ac.uk/economics/discussion-papers/papers-text/dp620.pdf>.

Chiappori, P., Iyigun, M., in Weiss, Y. (2008, september). Investment in Schooling and the Marriage Market. Najdeno 25. januarja 2009 na: <http://stripe.colorado.edu/~iyigun/ciwinvestspec060606.pdf>.

Cowen, T. (2007, 19. april). Matrimony Has Its Benefits, and Divorce Has a Lot to Do with That. *The New York Times*, str. 3.

Edlund, L. (2005). Sex and the City. *Scandinavian Journal of Economics*, 107 (1), 25–44.

Evropski statistični urad. Najdeno 23. aprila 2009 na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136184,0_45572595&_dad=portal&_schema=PORTAL.

Fisman, R., Iyengar, S., Kamenica, E., in Simonson, I. (2006, maj). Gender Differences in Mate Selection: Evidence from a Speed Dating Experiment. *Quarterly Journal of Economics*, 673–697. Najdeno 24. novembra 2008 na: <http://faculty.chicagobooth.edu/emir.kamenica/documents/genderDifferences.pdf>.

- Gardner, J., in Oswald, A. (2005, oktober). Do Divorcing Couples Become Happier by Breaking up? Najdeno 25. januarja 2009 na: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/faculty/oswald/jrssoct05.pdf>.
- Goldin, C. (2006). The Quiet Revolution That Transformed Women's Employment, Education, and Family. *American Economic Review*, 96 (2), 1–21.
- González, L., in Viitanen, T. K. (2006, oktober). The Effect of Divorce Laws on Divorce Rates in Europe. Najdeno 15. marca 2009 na: <http://www.econ.upf.edu/docs/papers/downloads/986.pdf>.
- Gujarati, D. (2004). *Basic Econometrics*. (4th ed.) B. k.: The McGraw-Hill Companies.
- Haeberle, E. J. Najdeno 7. februarja 2009 na: http://www2.hu-berlin.de/sexology/ATLAS_EN/html/history_of_marriage_in_western.html.
- Harford, T. (2008). *The logic of life*. New York: Random House.
- Hitsch, G., Hortaçsu, A., in Ariely, D. (2005, januar). What Makes You Click: An Empirical Analysis of Online Dating. Najdeno 25. januarja 2009 na: http://www.aeaweb.org/annual_mtg_papers/2006/0106_0800_0502.pdf.
- Muller, K. E., in Chen Mok, M. (1997). The Distribution of Cooks'D Statistic. *Communications in Statistics*, 26 (3), 525–546.
- Papps, K. L. (2006, oktober). The Effects of Divorce Risk on the Labour Supply of Married Couples. *IZA Discussion Paper No. 2395*. Najdeno 25. januarja 2009 na: <http://ftp.iza.org/dp2395.pdf>.
- Pfajfar, L. (2004). *Statistika 1*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Spletna stran celotne ekonomske zbirke podatkov*. Najdeno 23. aprila 2009 na: <http://www.conference-board.org/economics/database.cfm>.
- Stevenson, B. (2007). The Impact of Divorce Laws on Marriage-Specific Capital. *Journal of Labor Economics*, 25 (1), 75–94.
- Stevenson, B., in Wolfers, J. (2006). Bargaining in the Shadow of the Law: Divorce Laws and Family Distress. *Quarterly Journal of Economics*, 121 (1), 267–288.
- Stevenson, B., in Wolfers, J. (2007). Marriage and Divorce: Changes and Their Driving Forces. *Journal of Economic Perspectives*, 21 (2), 27–52.
- Stritof, B., in Stritof, S. Najdeno 7. februarja 2009 na: <http://marriage.about.com/cs/generalhistory/a/marriagehistory.htm>.
- Trivers, R. L. (2006). Parental Investment and Sexual Selection. V: Campbell, B. G. (ur.), *Sexual Selection and the Descent of Man* (str. 136–180). Najdeno 15. maja 2009 na: http://books.google.com/books?hl=sl&lr=&id=7snvTHwvnn8C&oi=fnd&pg=PA136&dq=%22Robert+L.+Trivers%22&ots=jRvY59WtFu&sig=O_rzralQA13INA4Yfnzs22hWBsQ#PPA347,M1.
- Wooldridge, J. M. (2002). *Introductory Econometrics, a Modern Approach*. (2nd ed.) South-Western College Pub.
- Wright, R. (2008). *The Moral Animal*. London: Abacus.